

Макаренко Наталія Костянтинівна,
здобувач Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

ЗЛОДІЙСЬКИЙ ЖАРГОН ЯК ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Жаргон - це соціальний діалект, який відрізняється від загальноновживаної мови специфічною лексикою та фразеологією, експресивністю зворотів та особливим використанням словотворчих засобів, але не володіє власною фонетичною та

граматичною системою. Основна функція жаргону полягає у вираженні належності до відносно автономної соціальної групи за допомогою використання специфічних слів, форм та зворотів. Важливою ознакою жаргону є його «вторинний» характер, оскільки часто це слова, які замінюють нейтральну або пафосну лексику літературної мови. Важливими ознаками жаргону є також економія мовних та мисленневих зусиль.

Злодійський жаргон являє собою лексичний субстандарт, який обслуговує кримінальну субкультуру антисоціальних та асоціальних груп людей та виконує в ній функції відмежування від навколишнього світу, виділення «своїх», конспіративного спілкування, пароллю, емоційно-експресивного мовного засобу [4, с. 3].

Кримінальне арго є закономірним явищем, що відбиває специфіку субкультури злочинного світу, ступінь його організованості, професіоналізації та адаптації до сучасних реалій. Використання арго було притаманне злочинцям у різні історичні епохи, воно народилося і розвивалося разом із злочинністю та за суттю є інтернаціональним явищем.

Говорячи про походження кримінального арго, відзначимо, що найбільш поширеною є концепція про те, що в основі злодійського жаргону Східної Європи лежить так звана офенська мова - умовно-професійне арго корпоративних груп ремісників, дрібних торговців та селян Владимирської губернії, які займалися відхожими промислами, продаючи по селах ікони, лубочні вироби, книги та інший дрібний товар. У кримінальному арго офенська лексика зазнає суттєвих змін як за семантикою, так і за формою. Однак найголовнішою відмінністю між офенським та кримінальним арго є обслуговування різних предметних сфер: з одного боку світу селян та дрібних торговців, з іншого - світу злочинців [5]. Крім офенської, злочинне арго увібрало в себе слова із інших «штучних» мов, якими за старих часів користувалися різні замкнені групи населення, а також з професійних арго інших соціальних груп.

Інтернаціональне спілкування представників злочинного світу позначилося на поповненні кримінального словника, перш за все, словами з німецької, тюркської, циганської, єврейської, польської мов (наприклад, з німецької походять слова «фраср», «блат», «шулер»; з тюркської - «бабай», «майдан», «чирик»

тощо). Через ідиш до злочинського жаргону проникає давньоєврейська лексика («ксива», «мусор» тощо).

У радянський період кримінальне аргі збагатилося словами з мов різних народів Радянського Союзу, наприклад, запозиченнями з мов народів Півночі. З 1970-х рр. у кримінальний жаргон проникають слова із західних мов («мані» - англійською «money», «шузи» - англійською «shoes» тощо). Водночас певні слова, які відображали минулу епоху, навпаки зникають через втрату актуальності.

Щодо географічного ядра виникнення кримінального аргі у Східній Європі версії також різняться. Наприклад, на думку В. Даля «блатна музика» була розроблена кримінальним світом російської столиці [2]. Існує також припущення, що кримінальне аргі остаточно оформилося на основі жаргону кримінального світу дореволюційної Одеси. На думку дослідників хронологічно злочинний жаргон почав складатися з початку XVIII ст., а до початку XX ст. основа його була вже сформована [7].

У межах кримінального жаргону виділяються: загальнокримінальний жаргон (арго, феня) та професійні жаргони, тобто жаргони злочинців, які мають «спеціалізацію» у сфері девіантної поведінки.

Така «спеціалізація» поділяється на підгрупи:

- аргі шахраїв: блатні, шулери, карточні шулери, повірники та ін.;

- аргі злодіїв: злодії, карманники, домушники, ширмачі, гоп-стопники, майданники, шлеппери, церковні злодії, «кльокушники» та ін.;

- **арго грабіжників: штопорила, стопарі;**

- аргі вбивць: мокрушники, технарі, кілери;

- тюремне аргі, характерне для місць позбавлення волі, які є обов'язковими етапами професійної кар'єри злочинців. У цій підгрупі частотним є вживання лексем на позначення в'язниці. Українською мовою: академія, акваріум, зона, баркас, бендюга, бичарня, дальник, решітка, рогачівка та ін.

В українську мову кримінальний жаргон повноцінно увійшов в середині XX століття. Слід зауважити, що український кримінальний жаргон завжди був вторинним, похідним від російського і містить до 80% запозичень із російської мови та власне русизмів.

Проблему вітчизняного злочинного сленгу досліджували ще з дореволюційних часів. Саме тоді у Російській імперії були опубліковані перші розвідки з кримінального жаргону. Так, зокрема такі як «Жаргон тюрми» В. Трахтенберга, яка була видана в Санкт-Петербурзі в 1908 році [6].

У перші роки радянської влади вийшла низка робіт з даної проблеми, однак з часом дослідження кримінально-тюремної субкультури поступово згорнули. Так звану «феню» вважали ознакою поганого тону, і вона друкувалась виключно в довідниках Міністерства внутрішніх справ з метою службового використання. У 1982 році в Франфуркті-на-Майні було видано «Словник Арго ГУЛАГа» під редакцією Б. Бен-Якова [0]. В 1983 році в Нью-Йорку В. Козловський видав «Збірник російських злочинських словників» у чотирьох томах [3]. На початку 90-х років словники «блатного світу» почали друкувати в Росії та на Україні.

Жаргонний спадок на початку століття нараховував приблизно тисячі слів і висловів. Протягом десятиліть жаргон змінювався і доповнювався новими словами. Лексичний запас сучасного кримінального світу включає в себе більше десяти тисяч слів і висловів.

Багато слів і словосполучень давно і міцно увійшли до повсякденної мови і вже не сприймаються як лексика, що відноситься до кримінального жаргону. Наприклад, звичними стали вирази «поставити до стінки» (засудити до вищої міри покарання), «вишка» (розстріл), «стукач» (інформатор) і т. д. Перераховані слова з кримінального жаргону досить міцно увійшли до мови засобів масової інформації, літератури.

Ще більша кількість використовується в розмовній мові, особливо, як уже зазначалось, у середовищі неповнолітніх «кент» - друг, «моргали» - очі та ін. Необхідно відзначити, що через професійну деформацію вживанням лексики, що належить до кримінального (злочинського) жаргону, використовують його і працівники правоохоронних органів.

Отже, особливості сучасного стану кримінального арго є те, що воно вийшло за межі власної соціальної групи та отримало широке розповсюдження. На даний момент кримінальний жаргон через художню літературу, кінематограф, популярні радіостанції, засоби масової інформації увійшов у повсякденне життя.

Водночас для фахівців кримінальний жаргон є важливим засобом вивчення злочинного світу. За ним можна судити про процеси, що відбуваються в злочинній сфері, появу нових різновидів злочинів та засобів їх вчинення тощо. Наприклад, професіоналізація злочинної діяльності неодмінно знаходить відображення у словнику. Поширення економічних злочинів, кіберзлочинності, корупції, рекету, рейдерства, різного роду фінансових пірамід, афер із нерухомістю і т. ін. сприяє утворенню нових слів у словнику кримінального жаргону.

Таким чином, важливість дослідження кримінального аргю полягає у його соціолінгвістичних особливостях, які проливають світло на злочинність та її сучасні тенденції. У свою чергу, соціологічні дослідження кримінального аргю дозволять збагатити теоретичний доробок з проблеми злочинності. Отже, дана тема, на нашу думку, представляє певний інтерес як у теоретичній, так і в практичній площині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бен-Яков Б. Словарь аргю ГУЛага. - Frankfurt/Main : Посев, 1982. - 149 с.
2. Калпинская О. Е. Особенности возникновения и развития организованной преступности в дореволюционной России [Электронный ресурс] / О. Е. Калпинская // Юриспруденция. - 2010. - № 20. - Режим доступа : [http : //www .pravorggu.ru/2010_20/10kalpinskaya_10. shtml](http://www.pravorggu.ru/2010_20/10kalpinskaya_10.shtml).
3. Козловский В. Собрание русских воровских словарей. Т. 1. - New York: Chalidze publications, 1983. - 226 с.
4. Кудинова Т. А. Языковой субстандарт: социолінгвістическіє, лінгвокультурологіческіє і лінгвопрагматическіє аспекти інтерпретації // Автореф. дис... д-ра філол. наук. - Нальчик, 2011. - 44 с. [с. 3].
5. Толковый жаргон уголовных жаргонов / [Ю. П. Дубягин, А. Г. Бронников, Г. В. Боровкова и др.] ; под ред. Ю. П. Дубягина. - Рыбинск : СП «Интер-ОмНИС», СП «РОМОС», 1991. - 208 с.
6. Трахтенберг В. Ф. Блатная музыка : Жаргон тюрьмы. - М. : СПб., 1908. - 116 с.
7. Чалидзе В. Уголовная Россия / В. Чалидзе. - Нью- Йорк : Издательство «Хроника», 1977. - 395 с.